

springbooks

ไม่สนว่าเก่ง มาจากไหน

NEW
EDITION

ทิม พิธา

springbooks

ไม่สนว่าเก่งมาจากไหน

ทิม พิธา

เขียน

Kanith

วาดภาพประกอบ

ไม่อ่าน ไม่รู้ ไม่อ่าน ไม่เห็น

ไม่อ่าน ไม่เป็น ไม่อ่าน ไม่ได้

— ทิม พิธา

การอ่านคือรากฐานที่สำคัญ

ไม่สนว่าเก่งมาจากไหน

springbooks

ในเครือบริษัทอมรินทร์ คอร์पोเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน)

378 ถนนรัชฎาภิบาล (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โทรศัพท์ 0-2422-9999 ต่อ 4964, 4969 E-mail: info@amarin.co.th

www.amarinbooks.com   @amarinbooks   Springbooks

สงวนลิขสิทธิ์หนังสือเล่มนี้ตามพระราชบัญญัติ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

ห้ามคัดลอกเนื้อหา ภาพประกอบ รวมทั้งตัดแปลงเป็นแบบบันทึกเสียง ดิจิทัลทัศน์ หรือเผยแพร่ด้วยรูปแบบและวิธีการอื่นใดก่อนได้รับอนุญาต

สื่อดิจิทัลนี้ให้บริการดาวน์โหลดสำหรับบริการตามเงื่อนไขที่กำหนดเท่านั้น การทำซ้ำ ตัดแปลง เผยแพร่ ไม่มีวิธีใดๆ นอกเหนือจากเงื่อนไขที่กำหนด ถือเป็นความผิดอาญาตาม พรบ.ลิขสิทธิ์ และ พรบ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 978-616-18-6447-7

เจ้าของ ผู้พิมพ์/ผู้โฆษณา บริษัทอมรินทร์ คอร์पोเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน)

กรรมการผู้อำนวยการใหญ่ ศิริ บุญพิทักษ์เกษ • กรรมการผู้จัดการ อุษณีย์ วิรัตน์พันธ์

รองกรรมการผู้จัดการ ศศกร วัฒนาสุทธีวงศ์ • ที่ปรึกษา อังอาจ จิระอร

บรรณาธิการบริหาร พรชมา บัวสุข • บรรณาธิการ รัฐวรรณ พัฒนรัชตอดุล

ผู้จัดการฝ่ายการผลิต อมรลักษณ์ เขยกลิ้น • ออกแบบปกและรูปเล่ม ศิริพร เสนายอด

พิสูจน์อักษร สองมา ภิกขร์วิสัย • รองผู้อำนวยการฝ่ายการตลาดและสื่อสารแบรนด์ กุลพัฒน์ บัวละออ

ฝ่ายการตลาด ชนมน วังพิทย์, ชลิตา ขำเสียงหวาน, บุรีสาร มณีกุลพันธ์

แต่ พิพิม ล้มเจริญรัตน์
ถูกรัก ผู้เป็นทุกอย่างของพ่อ

คำนำสำนักพิมพ์

แม้หนังสือ *ไม่สนว่าเก่งมาจากไหน* จะเดินทางผ่านเวลามาแล้ว เกินทศวรรษ แต่ในหลายบท หลายประโยค และหลายตัวอย่าง จากเรื่องเล่าของผู้เขียน เราพบว่าเรื่องราวยังคงเหมือนเดิมราวถูก สตัฟฟ์เอาไว้—เส้นเรื่องคล้ายเดิมไม่แปรเปลี่ยน อาจย้อนแย้งกับ คำว่าพลวัตเล็กน้อย ขณะที่บุคคลผู้ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ บ้างก็ จากไป บ้างก็พ้นจากตำแหน่ง บ้างก็เลิกลา ไม่ต่างอะไรกับสังสารวัฏ บางเรื่องได้คำตอบไปแล้ว ในขณะที่หลายเรื่องยังไม่มีคำตอบ...

และนี่คือสาเหตุที่เราอยากชวนคุณผู้อ่านได้มีโอกาสอ่านหนังสือ เล่มนี้ และ “ตั้งคำถาม” กับสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดมานานกว่าสิบปี ไปด้วยกันอีกครั้งหนึ่ง

ในยุคนี้อัจจุบัน ต้องยอมรับว่าความเก่งอาจไม่ใช่องค์ประกอบหลัก ในการใช้ชีวิตบนโลกใบนี้อีกต่อไป ความรู้รอบ ความกระตือรือร้น ความทะเยอทะยาน ความกระหึ้นกระหือรือ และความสงสัยใคร่รู้ กับการหาคำตอบให้สิ่งสิ่งหนึ่งต่างหากที่จะทำให้เราอยู่รอดได้ อย่าง ที่อาจารย์ของผู้เขียนกล่าวในคลาสเรียนวันแรกว่า “วิชานี้ไม่มี หนังสือเรียน ถ้าเรียนจากหนังสือหมายถึงคุณจะไปหาอดีต แต่ถ้า เรียนจากเพื่อนรอบข้าง คุณจะเรียนจากอนาคต” และที่สำคัญทุกคน ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี ไม่ดูถูกความคิดเห็นคนอื่นว่าโง่เขลา ล้าหลัง หรือโลกที่สาม

สิ่งสำคัญพอๆ กับการทำตัวเป็นน้ำครึ่งแก้ว อันเป็น
สำนวนจำเจที่ได้ยินมาร้อยครั้งก็คือสิ่งที่เราได้ยินมามากกว่า
ร้อยครั้งเช่นกันอย่างประโยคที่ว่า การที่เรา “รู้” ว่าตัวเอง
“ไม่รู้” จะทำให้เราเป็นมากกว่า “คนเก่ง”

เพราะโลกในวันนี้ ไม่มีใครสนใจว่าคุณ...เก่งมา
จากไหน

springbooks

คำนำผู้เขียน

(พิมพ์ครั้งที่ 1-5)

วันที่ 30 สิงหาคม 2006 ที่สนามบินดอนเมือง คุณพ่อสวมกอดผม (ซึ่งใครจะรู้ว่าเป็นการกอดครั้งสุดท้ายของเราสองคน) แล้วบอกว่า “โตเป็นหนุ่มแล้ว พ่อไม่ต้องห่วงแล้ว ไปใช้ชีวิตที่อเมริกาให้สนุกนะลูก” ผมชินแล้วกับการจากลา เพราะตั้งแต่เด็ก อายุสิบเอ็ดถึงสิบสองปีก็บินเดี่ยวไปเรียนที่นิวซีแลนด์ จึงไม่ได้ทำอะไรมากเป็นพิเศษกับการจากลาครั้งนั้น สวัสดิ์ สวมกอดคุณแม่แบบธรรมดาเพื่อจะไปตามความฝันของตัวเองในการไปอยู่กับคนระดับหัวกะทิจากทั่วโลกที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดและเอ็มไอทีเป็นเวลาสามปี

เวลาสามปีนั้นผ่านไปอย่างรวดเร็ว แต่ไม่เร็วพอจะให้ความทรงจำดีๆ จางหายไปได้ ผมใช้ชีวิตอย่างสนุกสนานและเต็มที่ ได้เจอได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญจากเหล่า “ฮีโร่” ในดวงใจ ทั้งบารัค โอบามา, บิล คลินตัน, บันคีมูน, ไมเคิล บลูมเบิร์ก, บิล เกตส์, วอร์เรน บัฟเฟตต์, วินตัน มาร์ชาลิส, พอล คากาเม เป็นต้น ได้ท่องเที่ยวในโลกกว้างที่ไม่เคยคิดว่าจะอยู่ได้ฟ้าเดียวกับเรา ทั้งคิวบา เบรูจาเมกา ไอร์แลนด์ เบอร์มิวดา เปอร์โตริโก ฯลฯ ได้พบเพื่อนใหม่ที่ทั้งมาจาก “ดิน” คือครอบครัวถูกฆ่าล้างโคตรแต่ตัวเองรอดมาคนเดียว และที่มาจาก “ฟ้า” คือเป็นลูกของประธานาธิบดีประเทศมหาอำนาจ ชีวิตผมมีครบทุกรสชาติ ไล่ระดับตั้งแต่รับรางวัลนักเรียนทุนจากฮาร์วาร์ดไปจนถึงการติดอยู่ในคุกที่ประเทศคิวบา

ตลอดเวลาเรียนปริญญาโทในสองมหาวิทยาลัยระดับโลก ผมไม่เคยรู้สึกว่ายากเลย (ตอนเรียนปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยากกว่าด้วยซ้ำ) สิ่งที่เขาเน้นคือ “อ่าน อ่าน และอ่าน” อ่านแล้วแลกเปลี่ยน อ่านแล้วเขียน ไม่ใช่การอ่านจากหนังสือเรียนที่เขียนมาแล้วเป็นสิบ ๆ ปี แต่เป็นการอ่านจากนิตยสาร จากอินเทอร์เน็ต จากบล็อก แล้วมาถกกันให้ตกผลึก การเรียนการสอนแบบนี้ต่างหากที่ทำให้สองมหาวิทยาลัยนี้เป็นอันดับหนึ่งของโลกในสาขาที่ตัวเองถนัด ตัวผมเองได้รับโอกาสจากนิตยสาร *สุดสัปดาห์* ให้เขียนจดหมายถึงผู้อ่านทุก ๆ สองอาทิตย์ ซึ่งนี่ยิ่งทำให้ผมได้เปรียบ เพราะได้อ่านและฟังอะไรมาก็นำมาเขียนเป็นภาษาไทย จัดระเบียบสิ่งที่เรียนมาเป็นเรื่อง ๆ

หนังสือเล่มนี้จึงเป็นการเขียนรายงานสั้น ๆ ให้คุณพ่อ เชื่อว่า ผมได้ใช้ชีวิตสนุกอย่างที่บอกจริง ๆ

ทิม พิธา

สารบัญ

- “ได้เวลา ‘ประเทศไทยสี่สี่ม’” 1

คาบเรียนที่หนึ่ง วิชาฮาร์วาร์ด 7

Hello Harvard 8

ห้องเรียนฮาร์วาร์ด 12

แจ็ก เวลช์ และไมเคิล พอร์เตอร์ 18

พอล คาภาม และคาร์ลอส กอสส์ 23

บทเรียนจากเซตติ้งไทย 28

“Nerd Pride” ความภูมิใจของเนิร์ดอันดับหนึ่งของโลก 34

ตามรอยพระยุคลบาท 38

คาบเรียนที่สอง คนบันดาลใจ 43

ไอ้ บิล เกตส์! 44

What it felt like to work with Steve Jobs? 49

สวัสดีครับ ผมชื่อวอร์เรน บัฟเฟตต์ 53

โลกร้อนและการเข้าใจสมการแห่งวิกฤติและโอกาส 56

ทำตามของบิล คลินตัน 60

โต้แบรนดต์ ได้บุญ 65

คาบเรียนที่สาม สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 71

Watashi no Nippon ญี่ปุ่น “ง่าย ยาก หน้าก เขา” (หนึ่ง) 72

Watashi no Nippon ญี่ปุ่น “ง่าย ยาก หนัก เบา” (สอง)	77
OD'd on Sunshine โคม่าที่มีผมเห็น	82
สี่สับเก้าชั่วโมงในเม็กซิโก	86
ซัดเซียนไม่เช่นฆ่าที่อาร์เจนตินา	90
กิวบารำลึก	94
ตามหาบ๊อบ มาร์เลย์	99
Amos! Forca Brazil ураซิลสู้ๆ	102

คาบเรียนที่สี่ มองประเทศไทยจากเมืองไกล	107
ไอคิวอินกรีส!	108
ประเทศไทยสี่สี่ม	112
จดหมายถึงนายกรัฐมนตรี	120
“ก่อนบรรลัยใส่ดิน” ประเทศไทยในสถานการณ์โลก	125

คาบเรียนที่ห้า Living etc.	131
สะดือของความสุข	132
แต่เธอผู้เป็นทุกอย่าง	138
On Buddhism พุทธศึกษา	142
บทเรียนวันรับปริญญา	146
เกลียดลับพิชิตฮาร์วาร์ดกับเอ็มไอที	152

คาบเรียนส่งท้าย	157
------------------------	------------

- **เกี่ยวกับผู้เขียน** 160
- **เกี่ยวกับผู้วาดภาพประกอบ** 161

“ไต่เวลา ‘ประเทศไทยสี่สัปดาห์’”

แดดเดือดๆ เตือนเมษายน ผมปาดหน้าเอาเหงื่อผสมครีมกันแดด ออกขณะกำลังเตรียมขึ้นปราศรัยที่จังหวัดตราด สุดทางบูรพาของประเทศไทย นักข่าวกำลังตั้งไมค์รอถาม คงจะเป็นคำถามว่าพรรคก้าวไกลจะรักษาแชมป์ไว้ได้ไหม ใจผมมีคำตอบอยู่แล้ว เลยไม่ได้คิดมาก มัวแต่คิดถึงคำปราศรัยมากกว่าว่าจะโน้มน้าวให้ประชาชนเจ้าของอธิปไตย เจ้าของอำนาจ ไม่นอนหลับทับสิทธิ์และไปเลือกตั้งกันให้มากที่สุดได้อย่างไร ไม่ว่าจะเลือกพรรคก้าวไกลหรือไม่ก็ตาม เราต้องการพลวัตของระบบ (dynamics of system) ยิ่งคึกคัก ยิ่งแข็งขันเยอะ คนยิ่งตื่นตัว

อย่างไรก็ตาม จากตำราที่เคยเรียนมา หากมีคนมาใช้สิทธิ์เกินเจ็ดสิบเปอร์เซ็นต์ กระแสชนะกระสุน ถ้าต่ำกว่าเจ็ดสิบเปอร์เซ็นต์ กระสุนชนะกระแส

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตจังหวัดตราดปราศรัยใกล้จะเสร็จ ผมได้แต่นึกขอบคุณประชาชนที่มาฟังเรา ทั้งๆ ที่เมษายนเป็นเดือนที่ร้อนระอุไม่แพ้คุณหมูกิจการเมือง ณ ขณะนั้น แดดก็เปรี้ยงหลายท่าน ทั้งพ่อค้าแม่ค้าร้านข้าวแกง ร้านกาแฟ และร้านก๋วยเตี๋ยว

ต่างก็มาเพื่อฟังพวกเรา

ณ จุดจุดนั้นผมนึกถึงอยู่สองเรื่อง เรื่องแรกคือควรจะมีชั้นทามติ หรือข้อบังคับอะไรสักอย่าง เขียนไว้ในกฎอะไรก็ได้ว่าห้ามยุบสภา ช่วงหน้าร้อน :) (ล้อเล่นครับ) เรื่องที่สองคือ รู้สึกดีใจที่หลายสิบปีที่ผ่านมา ในที่สุดวิชาการเมือง วิชาหาเสียงต่างๆ ได้เอามาใช้จริง ก็วันนี้ ภาษาฝรั่งเศสจะเรียกว่า “textbook becomes reality” ดีใจที่ยังไม่ลืมหลายต่อหลายเรื่องที่เคยเรียนมา ไม่ว่าจะเป็นวินิชาหาเสียง วิชาวางแผนกลยุทธ์เลือกตั้ง วิชาวิเคราะห์โพล วิชาวิเคราะห์เขตเลือกตั้ง รวมถึงวิชาปราศรัยที่ต้องใช้เร็วๆ นี้ด้วย

เมื่อถึงคิว ผมขึ้นเวที พยายามจูงใจให้พี่น้องได้เห็นถึงความเป็นไปได้ จังหวัดที่มีทั้งภูเขา ทะเล เขตการค้าติดชายแดน เกาะสวยๆ ผลไม้มูลค่าสูง และการประมง ถ้าจังหวัดอย่างตราดรวบไม่ได้ ก็ไม่ต้องหวังว่าจังหวัดอื่นในประเทศไทยจะสำเร็จได้ และตราดมีทุกอย่าง ยกเว้นคนบริหารที่เข้าใจทั้งศักยภาพทางเกษตร อุตสาหกรรม การค้า และการบริการ

แดดเลียผ้าบนหน้าผมอย่างไม่หยุดหย่อน แต่ถึงอย่างไรผมก็ไม่รู้สึก ยังพูดไปได้เรื่อยๆ เพื่อความมั่นใจว่าพี่น้องจะออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งกันเยอะๆ แต่มองลงไปแล้วคนที่มารอแต่ละคน ดูท่าจะไม่ไหว ผมปิดประโยคสุดท้ายพร้อมจะพับประตูรถขบวนเพื่อออกเดินทางจากตราดไปจันทบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา จนกระทั่งเข้าถึงกรุงเทพฯ ตลอดแคมเปญเลือกตั้งที่เหลืออยู่

ตลอดช่วงเวลากว่าสามเดือน รวมถึงวันแบบนี้ด้วยที่ผมนึกถึงคอลัมน์ “Letter From Harvard” ที่เคยเขียนกับนิตยสาร *สุดสัปดาห์*

อยู่เป็นระยะ เนื่องด้วยในช่วงนั้นผมต้องจัดวิชาต่าง ๆ ที่เคยเรียน กลับมาใช้ไม่เว้นสักวัน

ความรู้สึก “หวานขม” วิ่งผ่านร่างกายผมอยู่เรื่อยเมื่อมีความคิดแบบนี้ขึ้นมาว่า ความหวานก็คงเป็นความสุขใจที่มีว่าที่เคยเรียนมา ไม่ได้สูญเปล่า แล้วก็เฮ้ย! เราทำได้ ทุกอย่างกำลังดีขึ้น การเปลี่ยนวันใหม่ของประเทศไทยกำลังจะมาถึงแล้ว ขณะเดียวกัน “ความขม” ก็ยังอยู่ ซึ่งผสมผสานกันมาเป็นระยะนานกว่าสิบปีที่เขียนบทความเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา เรื่องความขัดแย้งที่เคยถามประธานาธิบดีพอล คากาเม ของประเทศรวันดาถึงประสบการณ์การหาข้อเท็จจริง วัฒนธรรมรับผิดชอบ และความยุติธรรม อันนำมาซึ่งความสมานฉันท์ของคนในชาติในที่สุด

หรือจนมาถึงเรื่อง “ประเทศไทยสีส้ม” ที่เขียนเมื่อประเทศไทยแบ่งออกเป็นเสื้อเหลืองและเสื้อแดงมาตลอดถึงสิบเจ็ดปี (ตอนที่เขียนก็ไม่นึกว่าจะนานขนาดนี้) ในที่สุด ประเทศไทยก็ส้มทั้งแผ่นดินจริง (อย่างน้อยก็สีส้มห้าจังหวัดจากเจ็ดสิบเจ็ดจังหวัดที่ก้าวไกลมาเป็นทีหนึ่ง ไม่ว่าจะจากบัตรใบบัญชีรายชื่อ และรัฐบาลจัดตั้งสำเร็จ ถึงแม้จะต้องข้ามหัว ผ่านการสลายหัว แต่จะจริงหรือไม่ เสมอไปหรือเปล่าว่านักการเมืองจับมือกันได้ สลายหัวกันได้ แต่มวลชนที่ยังต้องการความโปร่งใส ไร้คอร์รัปชัน การต่อสู้กับทุนสามานย์ของกลุ่มคนอนุรักษนิยมกับความเท่าเทียม ไร้สองมาตรฐานและการต่อต้านรัฐประหารของคนอีกกลุ่มหนึ่งสำเร็จแล้ว ไร้ความขัดแย้งแล้วผ่านการเลือกตั้งครั้งประวัติศาสตร์ที่มีคนมาใช้สิทธิมากที่สุด

จากนักศึกษาสู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เวลาผ่านไปไวเหมือนโกหก บางเรื่องที่เคยเขียนไว้ก็มีคำตอบ แต่ก็ยังมีหลายเรื่องเหมือนกัน

ไม่สนว่าเก่งมาจากไหน

ที่ยังรอเรามาขีดเขียนอนาคตร่วมกัน

ผมไม่รู้ว่าพี่น้องประชาชนคิดอย่างไร แต่สำหรับผม
ทุกอย่างเพิ่งเริ่มต้นครับ

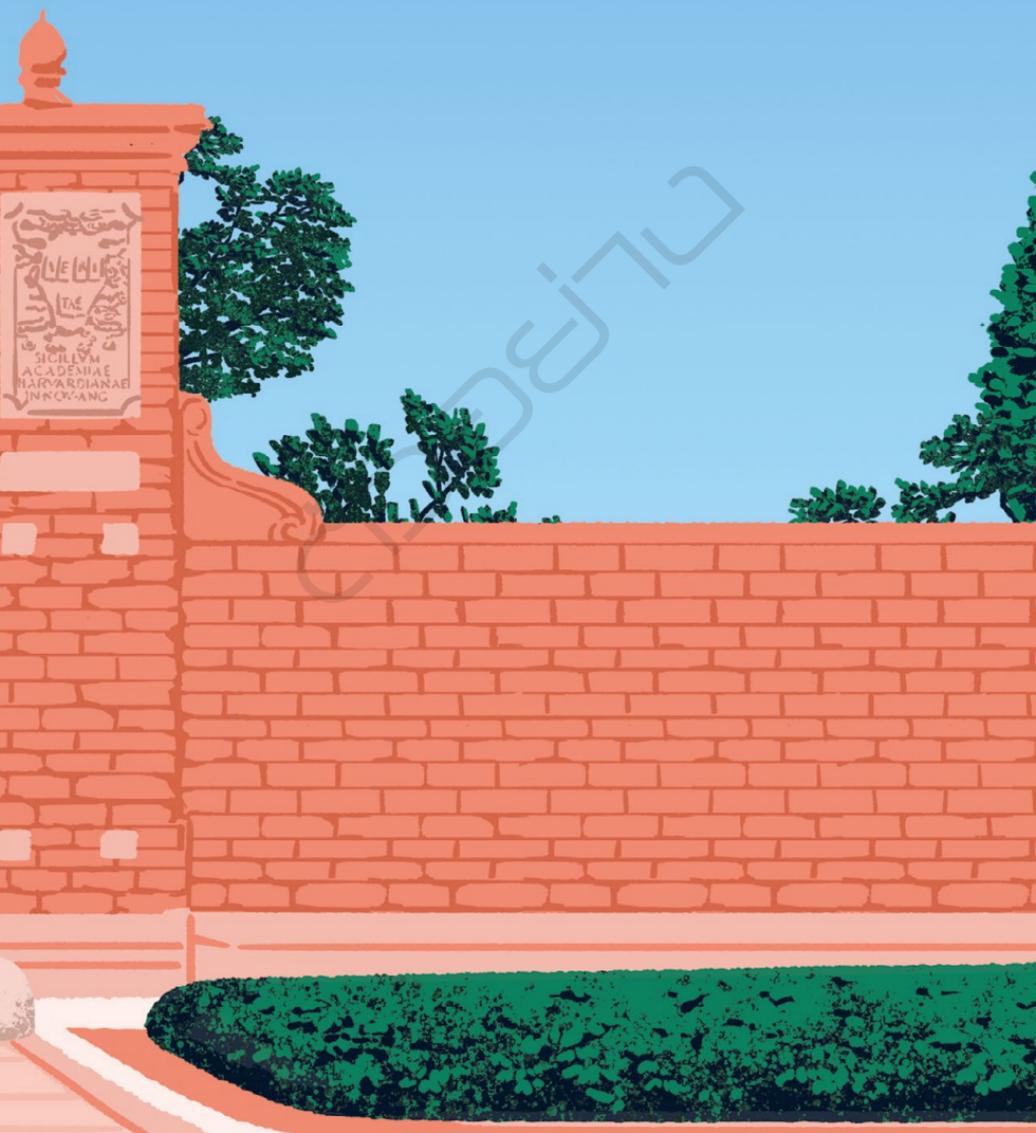
ศิวอัยยาบ

คาบเรียนที่หนึ่ง

วิชาฮาร์วาร์ด

Hello Harvard

สำหรับผมการเรียนที่ฮาร์วาร์ดเป็นมากกว่าการเรียนหนังสือ หนังสือเรียนแทบไม่ต้องใช้ แต่อาศัยเรียนจากคนจริงๆ เป็นการเรียนการสอนที่สนุก ไม่เข้าใจอะไรก็ถามได้ ถ้าอยากรู้เรื่องโลกร้อน มีนายอัล กอร์¹ ให้ถาม สงสัยสถานการณ์ประชาธิปไตยในประเทศเมียนมาร์ ให้ถามกับนายบัน คีมูน² อยากรู้สถานการณ์ในแอฟริกา ถามได้จากประธานาธิบดีของประเทศไลบีเรีย บุคคลสำคัญระดับโลกต่างผลัดเปลี่ยนกันมาปฐูรณาให้ฟังถึงในห้องเรียน

เรื่องนี้ทำให้ผมคิดว่าโลกใบนี้ไม่กลมอีกต่อไป ทุกสิ่งอย่างทุกอนุในโลกนี้เชื่อมถึงกันหมด สะท้อนให้เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ

¹รองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในรัฐบาลของบิล คลินตัน ดำรงตำแหน่งในปี 1993-2001 เจ้าของรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ปี 2007 ผู้ก่อตั้ง The Alliance for Climate Protection ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร มุ่งเน้นการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการสนับสนุนการแก้ปัญหาสภาพภูมิอากาศที่มีอยู่ในปัจจุบัน

²เลขาธิการสหประชาชาติ ดำรงตำแหน่งในปี 2007-2016

ที่เมืองไทย คนไทย และเยาวชนไทยควรได้รับข้อมูลข่าวสารแบบสมัครใจ (ไม่ได้ยึดเข้าปาก) ความหวังของผมต่องานเขียนครั้งนี้คือสื่อข้อมูลใหม่ ๆ ด้านการเมือง การพัฒนาสังคม ศิลปวัฒนธรรมของฮาร์วาร์ด บอสตัน และอเมริกาให้ข้ามฝั่งไปหาคนไทยผ่านมุมมองของผม

ผมมีโอกาสเข้าฟังการกล่าวสุนทรพจน์จากประธานาธิบดีหลายประเทศ อาทิ กานา โคลอมเบีย อินโดนีเซีย ติมอร์ตะวันออก และสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะเป็นใครไปไม่ได้นอกจากนายบารัค โอบามา³ ส่วนตัวแล้วผมถือว่าเป็นโอกาสที่หาจากที่อื่นไม่ได้อีกแล้ว ที่จะได้สัมผัสกับตัวแทนจากหลายประเทศที่มีความไม่เท่าเทียมพร้อม ๆ กัน

ปัญหาของประเทศหนึ่งคือโอกาสของอีกประเทศ โอกาสของอีกประเทศคือสิ่งที่อีกประเทศนึกไม่ถึงหรือไม่เข้าใจ ผมหลงใหลในความแตกต่างนี้ จึงอยากนำมาเล่าให้ฟัง

อเมริกาคือประเทศที่รวบรวมคนจากหลายชนชาติและเป็นศูนย์กลางของโลก มีเรื่องราวน่าสนใจมากมายเกิดขึ้นที่นี่ ไม่ว่าจะด้านการเมือง สังคม และศิลปวัฒนธรรม โดยส่วนตัวแล้วผมชอบดนตรี ปีที่แล้วผมมีโอกาสได้ไปดูคอนเสิร์ตที่หาดูไม่ได้ในเมืองไทย อาทิ วงสกาจากประเทศอาร์เจนตินาชื่อ Los Fabulosos Cadillacs รวมถึงวงโฟล์กอย่าง Iron and Wine สำหรับผม The Boston Symphony Orchestra เป็นวงซิมโฟนีที่บรรเลงเพลงได้ไพเราะมาก

³ ดำรงตำแหน่งในปี 2009-2017

การเดินทางจากอเมริกาไปยังทวีปต่างๆ เช่น แอฟริกา ลาตินอเมริกา และยุโรป เป็นไปได้ง่ายเมื่อเทียบกับการเดินทางจากประเทศไทย ส่วนตัวผมเชื่อว่าการเดินทางเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันชีวิตไปข้างหน้า การท่องเที่ยวทำให้เราเข้าใจตัวเองมากขึ้น โลกที่กว้างใหญ่ทำให้ผมรู้สึกตัวตัวเองเป็นเพียงคนตัวเล็ก ๆ สิ่งที่ได้รับจากที่นี่ถือเป็นพลังผลักดันชีวิต มีค่าและความหมายอย่างยิ่ง

คิวบา เม็กซิโก และอิตาลี เป็นสถานที่ที่ผมได้มีโอกาสไปท่องเที่ยวมาแล้ว ซึ่งผมยกให้คิวบาเป็นประเทศโปรดที่สุดในบรรดาประเทศที่ไปมา กรุงฮาวานาเป็นเมืองท่าที่สำคัญและเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของคิวบา เป็นเมืองที่มีเสน่ห์มาก แม้จะเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ แต่ประชากรส่วนใหญ่ก็มีความสุขกับชีวิตที่เรียบง่ายของพวกเขา เป็นความสุขในความทุกข์ที่แสดงออกไม่ได้ตามวิถีทางของประชาธิปไตย ขณะที่ความซับซ้อนในสังคมก็มีสูงอย่างไม่น่าเชื่อ

ตลาดเป็นสถานที่ซึ่งแสดงออกถึงความดิบของวัฒนธรรมได้ดีที่สุด เวลาไปเที่ยวที่ไหนก็ตาม ผมจะเลือกไปที่ตลาดก่อนเสมอ การเดินเล่นครั้งนั้นทำให้ผมได้เห็น “สุกี้” ของการใช้ชีวิต อันเป็นการปรุงรสชาติชีวิตที่แตกต่างลงในหม้อหรือสังคัมได้อย่างลงตัวและน่าหลงใหล เมื่อเดินไปยังตรอกแคบๆ ของฮาวานา ผมพบรอยลูกปืนจากการปฏิวัติของฟิเดล คัสโตร⁴ และเซ เกวารา ขณะที่กลิ่นอายของความยากจนลอยตลบอบอวล มีภาพความน่ารักของเด็กผู้หญิงหน้าตาจิ้มลิ้มกำลังซ้อมเต้นบัลเลต์กับเพลงคลาสสิกของไซเบง โดยมีฉากหลังเป็นบ้านที่เต็มไปด้วยขยะ

⁴อดีตประธานาธิบดีคิวบา ดำรงตำแหน่งในปี 1976-2008

“ความแตกต่างสร้างความยิ่งใหญ่ แต่ต้องใช้เวลา เรื่องบางเรื่องอาจต้องใช้เวลามากกว่าชีวิตคนคนหนึ่ง” ประธานาธิบดีติมอร์ตะวันออกพูดไว้ เป็นคำพูดที่เรียบง่ายแต่ยิ่งใหญ่ และทำให้หวนคิดถึงประเทศไทย บ้านอันเป็นที่รัก

เหตุการณ์ไม่สงบที่เกิดขึ้นก่อนหน้าทำให้ผมรู้สึกเหนื่อยและเสียใจ เสียใจที่เราต้องเสียเวลา โอกาส และชีวิต แต่การมาอยู่ต่างบ้านต่างเมืองก็ทำให้คิดได้ว่าจริงๆ แล้วไม่มีประเทศไหนไม่มีปัญหา ไม่มีผู้นำคนไหนไม่โดนด่าหรือถูกวิจารณ์ ในทางกลับกัน ประเทศไทยยังดีกว่าหลาย ๆ ประเทศที่เพื่อน ๆ ของผมเคยเล่าให้ฟัง ยกตัวอย่างเช่น แคว้นดาร์ฟัวร์ของประเทศซูดาน หรือประเทศรวันดา เป็นต้น

ปัญหาการเมืองที่เราเผชิญ ผมเองไม่มีคำตอบ แต่ก็ไม่ได้ห้ามมีความหวัง เพียงแค่อยากถามว่าไม่เบื่อหรือ เวลาจะคุยกับใคร แล้วต้องนึกหรือระวังว่าเขาคนนั้นอยู่ข้างไหน สีไหน

ทั้งนี้ก็ไม่อยากให้คนไทยรู้สึกสิ้นหวังกับบ้านเมืองของเรา ผมอยากให้มองไปข้างหน้า ว่าทำอย่างไรประเทศชาติจึงจะเจริญ ทำอย่างไรให้ความยากจนหมดไป และทำอย่างไรให้เกิดความเท่าเทียมมากขึ้น

ต่อไปถ้าใครถามหรือสงสัยว่าคุณอยู่ข้างไหน ช่วยตอบและแสดงออกให้คนคนนั้นเห็นว่า

ข้างที่คุณอยู่คือข้างประเทศไทย และชาติคือประชาชนทุกคน

ห้องเรียนฮาร์วาร์ด

วิทยาลัยฮาร์วาร์ดเคนเนดี (Harvard Kennedy School) หรือชื่ออย่างเป็นทางการคือ John F. Kennedy School of Government เป็นสถาบันการศึกษาซึ่งประธานาธิบดีเคนเนดีของสหรัฐอเมริกาประสงค์จะสร้างขึ้นเพื่อผลิตบุคลากรรองรับงานราชการและการเมือง ช่วงแรกที่เปิดสอนมีนักศึกษาชาวอเมริกันเสียเป็นส่วนใหญ่ ภายหลังจากที่มีนักศึกษาต่างชาติมากขึ้น และจนถึงตอนนี้รวมแล้วมีกว่าเก้าสิบล้านคนจากทั่วโลก เสมือนย่อโลกทั้งใบมาอยู่ในห้องเรียนเดียว สัดส่วนของนักศึกษาในชั้นเรียนแบ่งเปอร์เซ็นต์ตามบทบาทความสำคัญที่ประเทศนั้นๆ มีต่อโลก ถ้าจีนและอินเดียมีบทบาทต่อโลกมากก็จะมีนักเรียนจากสองประเทศนี้มาก และถ้าประเทศไหนมีความสำคัญต่ออเมริกา มาก ก็จะมีนักศึกษาที่มาจากประเทศเหล่านั้นมากตามไปด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่าง ปากีสถาน เม็กซิโก เยอรมนี เป็นต้น

ความหลากหลายนี้เองที่ส่งผลให้การเรียนสนุก โดยเฉพาะเวลาถกเถียงจะเกิดมุมมองที่แตกต่างกันอย่างสุดขีด เมื่อพูดถึงความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ (gender gap) นักเรียนจากสวีเดนและอิหร่านจะเห็นต่างกันแบบสุด ๆ แต่ถ้าพูดถึงความยากจนและความ

ไม่เท่าเทียมกันของโอกาสทางการศึกษา นักลงทุนจากวอลล์สตรีทกับเอ็นจีโอจากไนจีเรียจะพูดกันราวกับว่าพวกเขามาจากคนละโลก

นอกจากการเรียนทฤษฎีในห้องเรียนแล้ว ทางมหาวิทยาลัยยังเชิญเหล่าผู้นำประเทศมาบรรยายอยู่บ่อยๆ มีทั้งประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี ผู้ที่เคยได้รับรางวัลโนเบล ดาราฮอลลีวูด รวมถึงนักกีฬา ผมเองมีโอกาสได้สนทนากับประธานาธิบดีหลายๆ ท่าน อาทิ ชูซีโล บัมบัง ยูโดโยโน¹ อดีตประธานาธิบดีของประเทศอินโดนีเซีย ประเด็นที่สนทนาคือการผลักดันอาเซียนให้เป็นปึกแผ่น รวมถึงข้อดีข้อเสียและบทเรียนจากสหภาพยุโรปหรืออียู วิธีนี้ทำให้การเรียนสนุก ไม่น่าเบื่อ เพราะไม่ต้องท่องจำ ทางมหาวิทยาลัยสอนว่า เอาเวลาท่องจำไปเรียนนอกห้องดีกว่า ไม่ต้องเรียนทฤษฎีมากมาย เพราะโลกในบริบทใหม่ ทฤษฎีมีไว้ทำลาย

จากปีแรกที่เรียนด้านการเมืองการปกครองที่วิทยาลัยฮาร์วาร์ด เคนเนดี พอขึ้นปีที่สองผมได้สมัครเรียนปริญญาโทเพิ่มอีกใบที่เอ็มไอที (Massachusetts Institute of Technology) คณะบริหารธุรกิจ เหตุผลที่เรียนสองที่เพราะผมอยากเห็นเหรียญทั้งสองด้าน (ทั้งรัฐและเอกชน) ขณะที่ข้อดีอีกข้อของการเรียนปริญญาโทสองใบคือ แทนที่จะเรียนสี่ปี ทางมหาวิทยาลัยลดเหลือเพียงสามปี ถือเป็นแรงจูงใจหนึ่ง

ลองมาดูกันครับว่า วิชาที่ผมจะต้องเรียนในปีที่สามมีอะไรบ้าง

¹ ดำรงตำแหน่งในปี 2004 - 2014

วิชาแรก Media Power and Politics

วิชาที่พูดถึงสื่อมวลชนกับการเมือง ความสัมพันธ์อันเกือบลูกกัน การใช้สื่ออย่างถูกต้อง จรรยาบรรณของสื่อและนักการเมือง และการเปลี่ยนแปลงของสื่อ วิชานี้เองที่ทำให้ผมรู้ว่าประธานาธิบดีโอบามา ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตได้อย่างไรจึงชนะเลือกตั้งแบบถล่มทลาย รวมถึงการปิดกั้นสื่อในหลายประเทศ เป็นต้น [วิชานี้ไม่น่าเชื่อว่ากลายเป็นหนึ่งในวิชาที่ผมใช้ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2023 แต่สิ่งที่คนเข้าใจผิดคิดว่าแค่ “เล่นโซเชียลมีเดีย” จะทำให้ชนะใจใคร่ครวญกันได้ บอกเลยว่าเป็นแค่ยอดเขาน้ำแข็ง ชัยชนะของพรรคก้าวไกลมีมากกว่า “ยุทธศาสตร์สื่อ” มากกกก]

วิชาที่สอง Why Are So Many Countries Poor, Volatile And Unequal?

วิชานี้พยายามตอบคำถามโลกแตกว่าทำไมโลกนี้ถึงจน ปวณแปร และไม่เท่าเทียมกัน อาจารย์ริคาร์โด เฮาส์มันน์ นักเศรษฐศาสตร์ชื่อดังของฮาร์วาร์ดพยายามใช้หลักเศรษฐศาสตร์ สถิติ สังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จิตวิทยา และภูมิศาสตร์เป็นตัวอธิบายว่าเหตุใดประเทศในทวีปแอฟริกากับเอเชียใต้ถึงจน อาจารย์ผู้สอนนำแผนที่โลกมากางแล้วใช้ปากกาขีด ชี้ให้เห็นว่าประเทศที่เรียกว่าเมืองร้อน (tropical countries) นั้น ในแง่มนุษยศาสตร์ถือว่าอากาศดี ผู้คนขี้เล่น อาหารอุดมสมบูรณ์แบบในน้ำมีปลาในนามีข้าว จึงไม่เคยมีใครอดตาย ขอรับรองว่าทำเพลง และดื่มเหล้าได้ทั้งวัน ต่างจากประเทศที่อยู่เหนือจัดหรือใต้จัดที่ต้องปากกัดตีนถีบ ผู้กับอากาศที่หนาวเหน็บและสภาพภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อ

การดำรงชีวิต แต่พวกเขาก็เอาชนะธรรมชาติจนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจได้ ประเทศที่เข้าข่ายนี้ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น รัสเซีย และประเทศในยุโรปกลาง เป็นต้น [ซึ่งปัจจุบัน (2024) อาจจะตื่นเงินเกินไปแล้วเมื่อเทียบกับบริบทภูมิรัฐศาสตร์ในช่วงสิบปี]

วิชาที่สาม Understanding Democracy Through

อธิบายถึงประชาธิปไตยตั้งแต่กำเนิดในประเทศกรีซว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะอะไร เพื่อใคร และทำไมถึงดีกว่าระบบอื่น จริงหรือว่าประชาธิปไตยที่เข้มแข็งต้องไม่เต็มใบบอกนักและต้องมีการเข้ามาแทรกแซงบ้าง ประชาธิปไตยดีต่อเศรษฐกิจอย่างไร ทำไมสหรัฐอเมริกาจึงบอกว่าเศรษฐกิจเสรีกับประชาธิปไตยเป็นของคู่กัน แต่พอแบ่งกัฒมแล้วรัฐบาลลุกขึ้นมาค้า เป็นต้น [วิชานี้เสียตายที่ตั้งใจเรียนน้อยไป:]

วิชาที่สี่ Political Parties in Practice

วิชานี้พูดถึงความสำคัญของพรรคการเมืองที่มีต่อระบบประชาธิปไตย หน้าหลัก หน้าสำรองของพรรค และองค์กรของพรรค ว่าควรมีลักษณะอย่างไร การเมืองที่ประสบความสำเร็จควรมีใครบ้าง เขาทำอย่างไร ใช้เวลานานเท่าไร เป็นกรณีศึกษาจากหลายๆ พรรคทั่วโลก การเปลี่ยนแปลงของการเมืองฝั่งซ้ายและฝั่งขวาหันหาตรงกลางมากขึ้นจริงหรือไม่ อย่างไร

[วิชานี้ได้ใช้มาก ๆ ตอนที่ทำเรื่องโครงสร้างพรรคที่ต้องการให้เป็นพรรคมวลชน พรรคที่ไม่ได้มีแค่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การจัดการระบวงท่าเพื่อลดความขัดแย้ง การจัดอันดับบัญชีรายชื่อ การบริหารสมาชิก และแคมเปญเลือกตั้ง (campaign finance)

แน่นอนว่าบริบทไทย พอมาทำจริง ๆ ก็มีความต่างจากที่เรียนมาครับ เพราะกฎหมายกับวัฒนธรรมต่างกัน]

วิชาที่ห้า Economics of Trade Policy

เป็นวิชาที่พูดถึงระบบการค้าของโลก บทบาทขององค์การการค้าโลก (WTO) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) และการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ต่อระบบการค้า ใครเสียเปรียบ ใครได้เปรียบ การเจรจาเป็นทวิภาคี และพหุภาคี เทคนิคการเจรจา วิธีคำนวณฐานภาษี การเตรียมความพร้อมของภาคอุตสาหกรรมก่อนเปิดประเทศ กรณีศึกษาการผิดสัญญาขององค์การการค้าโลกของประเทศบราซิลและอินเดีย การกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ การค้าระบบทุนนิยม ธรรมมาภิบาลและจริยธรรม และการค้าเพื่อจัดความยากจน เป็นต้น เห็นชัดมากขึ้นว่าเศรษฐกิจกับสิทธิมนุษยชน สิทธิแรงงาน สิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องเดียวกัน แล้วเรื่องสิทธิมนุษยชนจะเป็นเพียงแค่ลมปาก (lip service) ไม่ได้

และวิชาที่หก Education Policy

พูดถึงการพัฒนาบุคลากรของชาติด้วยระบบการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ส่วนประกอบสำคัญของระบบการศึกษา การพัฒนาครู การพัฒนาโรงเรียน และการพัฒนาหลักสูตร ไปจนถึงความแตกต่างของแต่ละระบบการศึกษาในแต่ละประเทศ รวมถึงจุดอ่อนและจุดแข็ง

ผมขอยกตัวอย่างจากประสบการณ์การฝึกงานฤดูร้อนในประเทศญี่ปุ่นที่ทำให้เห็นว่าระบบการศึกษาของญี่ปุ่นต่างจากที่อื่น

อย่างน่าตกใจ ผมเคยไปสัมภาษณ์ครูโรงเรียนอนุบาลกับครูโรงเรียนประถมแห่งหนึ่งซึ่งพอจะสรุปใจความได้ว่า ในช่วงปฐมวัยที่ญี่ปุ่นเน้นความมีระเบียบวินัย ความอดทน การทำงานเป็นทีม และความอ่อนน้อมถ่อมตนมากกว่าเรื่องวิชาการ วิชาวิทยาศาสตร์หรือภาษาอังกฤษเอาไว้ทีหลัง ต้องได้พื้นฐานชีวิตก่อน [ต้องคืนครูให้ห้องเรียน คืนความปลอดภัยให้นักเรียน และยังคงเน้นลงทุนหนักกับเด็กอายุศูนย์ถึงหกขวบ ในฐานะที่ตอนนี้ผมเป็นพ่อคนแล้ว ผมยิ่งเชื่อในการให้การศึกษาและการดูแลเด็กปฐมวัย (Early Childhood Education and Care) เข้าไปใหญ่]

ใครเคยไปญี่ปุ่นคงจะสังเกตเห็นบ้านเมืองที่สะอาด ความมีระเบียบเรียบร้อย และความปลอดภัย ขณะเดียวกันเราจะไม่ค่อยได้ยินว่าเด็กญี่ปุ่นชนะเลิศโอลิมปิก คณิตศาสตร์โอลิมปิก ยิ่งภาษาอังกฤษไม่ต้องพูดถึง ทั้งนี้เป็นเพราะนโยบายพัฒนาประเทศหลังสงครามโลกที่ไม่ให้วัฒนธรรมต่างชาติเข้าครอบงำความเป็นญี่ปุ่น แม้จะเป็นอย่างนี้ แต่ญี่ปุ่นก็พัฒนาสินค้าให้ทันสมัยและมีอุตสาหกรรมแข็งแกร่งกว่าประเทศไทย

แม้ว่าตอนนี้ญี่ปุ่นจะแผ่วลงไปเมื่อเทียบกับจีนที่แซงหน้า แต่ก็ยังเป็นเรื่องน่าคิดว่าระบบการศึกษาที่ดีคืออะไร ทุกวันนี้โลกมีความเปลี่ยนแปลงไปมาก ตอนนี้ข้อมูลกระจายไปทุกองศาอากาศ ผมคิดว่าแต่ละประเทศควรจะทบทวนระบบและคนที่อยู่ในโครงสร้างของตัวเอง

อย่างไรก็ตาม ทั้งหมดนี้เป็นคำถามที่ต่อให้เรียนจบฮาร์วาร์ดไปครบเทอมหรือครบศตวรรษแล้วผมก็คงตอบไม่ได้ ผมกลัวพินัน และยอมสยบโดยดีต่อโลกใบนี้

แจ็ก เวลช และไมเคิล พอร์เตอร์

การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนนั้นเปรียบได้กับเหรียญที่มีสองด้าน ได้แก่ ด้านรัฐและด้านเอกชน หรือที่เรียกกันว่า การร่วมทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน (public - private partnership)

“รัฐ” มีหน้าที่คอยส่งเสริม สนับสนุน และควบคุมให้เอกชน แข็งแรง ทันโลก ส่วน “เอกชน” มีหน้าที่สร้างความมั่นคง กินดีมีสุข เป็นฐานภาษีให้รัฐนำไปสร้างปัจจัยสาธารณะ เช่น การศึกษา สุขภาพของคนในชาติ เพื่อเป็นทรัพยากรให้ภาคเอกชนต่อไป เป็นวัฏจักรที่จะเพิ่มขนาดไปเรื่อยๆ

นั่นคือคำจำกัดความในความคิดของผมตอนตัดสินใจมาเรียนที่บอสตัน เมื่อมีโอกาสชิมซบัตรรกะ แนวคิดทั้งนามธรรมและรูปธรรม ตลอดจนวิทยาศาสตร์และศิลปะจากบุคคลสำคัญสี่คนของโลกทั้งภาครัฐและเอกชน จึงอยากนำมาแบ่งปันดังนี้

แจ็ก เวลช อดีตซีโอโอของเจเนอรัลอิเล็กทริก หรือจีอี

ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “ผู้บริหารแห่งศตวรรษ” (Manager of the Century) ช่วงยี่สิบถึงสามสิบปีที่ผ่านมา เขามีชื่อเสียง

ในการบริหารกิจการที่ต้องเป็นที่หนึ่งหรือสองในอุตสาหกรรมเท่านั้น แจ็กมีความเห็นในการบริหารคนสไตล์ “Good I praise, doubt I raise.” คือไล่ออกถ้าทำงานไม่เข้าเป้า และโปรโมตคนมีความสามารถ ซึ่งเป็นการบริหารบุคลากรที่ไม่ค่อยได้รับความนิยมนักในสมัยนั้น

“สินค้าชนิดเดียวกัน ถ้าผลิตในไทยจะได้ผลผลิตเพียงห้าสิบลิปเปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับการผลิตในสหรัฐอเมริกา” แจ็กพูดเช่นนั้นต่อหน้านักเรียนเอ็มไอทีหลายร้อยคน ทำให้ผมกับน้องๆ นักเรียนไทยอึ้งไปตามๆ กัน คุณन्ह์ทท์ทัย ธนชัยหิรัญศิริ นักเรียนไทยร่วมรุ่นกับผมแสดงความห่วงใยต่อประเทศ และได้อธิบายเรื่องนี้ในเวลาต่อมาว่า เมื่อภาครัฐไม่มีความเข้มแข็ง สาธารณูปโภคไม่พร้อม การศึกษาไม่ทั่วถึง ก็ยากที่จะทำให้ปัจจัยการผลิตเข้มแข็ง ผนวกกับความล้ำหลังทางเทคโนโลยี จึงทำให้เราไม่ทันโลก

“ถึงอย่างไรปัญหานี้ก็มีทั่วโลก รัฐบาลเปลี่ยนไปมา แต่เอกชนยังอยู่ เราต้องเติมเต็มด้วยตัวเราเอง จี้อีต้องทรนคนเพิ่มเพื่อเสริมเทคโนโลยีใหม่ๆ สร้างถนนสาธารณูปโภคเองถ้าจำเป็น” แจ็กกล่าวต่อหลังจากกล่าวถึงปัญหาของประเทศที่ไม่มีความพร้อมโดยใช้บ้านเราเป็นตัวอย่าง ความรู้สึกแรกของผมเต็มไปด้วยความอึ้งกึ่งโมโหที่มีคนมาดูถูกบ้านเมืองตัวเอง แต่พอคิดๆ แล้ว เขาก็ “ดู” ได้ “ถูก” จริงๆ ทำไม่ประเทศอื่นที่เคยด้อยกว่าเรา เจ็งพร้อมเรา เขาก้าวกระโดดไปไกลกว่า คำถามนี้ผมได้รับคำตอบจากบุคคลสำคัญคนต่อไป

ไมเคิล พอร์เตอร์ แห่งโรงเรียนธุรกิจฮาร์วาร์ด (Harvard Business School)

ผมภูมิใจมากที่ได้เป็นลูกศิษย์ของเขา ความเอาใจใส่ลูกศิษย์

พลังในการสอน เนื้อหาและรูปแบบที่เขาสอนทำให้นักเรียนบ้าเรียน เรียนแบบมีความสุข ในห้องเรียนเดียวกันมีนักศึกษาไทยอีกคนคือ คุณธงชัย รัตนเรืองยศ ทฤษฎีของศาสตราจารย์พอร์เตอร์ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เน้นความสำคัญของสถานที่ตั้งธุรกิจ ซึ่งคุณผู้อ่านอาจสงสัยว่าในยุคอินเทอร์เน็ติดกับเทรนด์การจ้างหน่วยงานภายนอก (outsourcing) ยังสำคัญอีกหรือว่าธุรกิจของเราตั้งอยู่ที่ไหน แต่สิ่งเกิดใหม่ครบว่าทำไมบริษัทข้ามชาติยังต้องย้ายฐานการผลิตไปจีน และหลังมาร์ก ชักเกอร์เบิร์ก ก่อตั้งเฟซบุ๊ก ทำไมเขาต้องย้ายออกจากหอที่ฮาร์วาร์ดไปยังแคลิฟอร์เนีย

ศาสตราจารย์พอร์เตอร์เชื่อว่าสถานที่ตั้งเป็นปัจจัยสำคัญ ดังนั้นประเทศต่าง ๆ จึงต้องแข่งขันกันสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีที่สุดเพื่อให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ หน่วยหลักในการวิเคราะห์ของศาสตราจารย์พอร์เตอร์คือ การรวมกลุ่ม (cluster) สรุปง่าย ๆ ว่าเป็นกลุ่มบริษัทและองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งอยู่ใกล้กันทางภูมิศาสตร์พอที่จะเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่างเช่น ซิลิคอนแวลลีย์ (แหล่งศูนย์กลางของอุตสาหกรรมเทคโนโลยีระดับโลก) ซึ่งได้ประโยชน์จากโปรแกรมเมอร์ที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด นายทุน และมันสมองจากบริษัทชั้นนำ เช่น กูเกิล เป็นต้น

สำหรับผม จุดที่น่าสนใจเมื่อเปรียบเทียบประเทศไทยกับอเมริกา คือ

อย่างแรก อเมริกามีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการที่หลากหลาย และกระจัดกระจายทางภูมิศาสตร์กว่า เช่น การเงินที่นิวยอร์ก เทคโนโลยีที่แคลิฟอร์เนีย พนักงานที่เท็กซัส แต่ที่ประเทศไทย การค้า

ส่วนมากจะอยู่ในกรุงเทพฯ หรือเกาหลีใต้ก็อยู่ที่กรุงโซลเช่นกัน

และอย่างที่สอง ความซับซ้อนของการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการที่อเมริกาจะสูงกว่า เนื่องจากการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการหลายกลุ่มได้มีการพัฒนามานานแล้ว เมืองค์รสนับสนุนทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล ซึ่งการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการที่มีอยู่ก่อนนี้เองช่วยให้เกิดการรวมกลุ่มใหม่ๆ ขึ้น เช่น พีซีรุ่นแรกของไอบีเอ็มทำให้เกิดไมโครซอฟท์และอินเทล มุมมองทางธุรกิจจากการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการในความคิดผมคือ บริษัทนำทฤษฎีไปวิเคราะห์ในการดำเนินกลยุทธ์และสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันที่เหมาะสมกับสภาวะรอบตัวที่สุดได้ เช่น ประเทศเกาหลีใต้ไม่มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการหลากหลายหรือซับซ้อนเท่าอเมริกา แต่ซัมซุงและฮุนไดก็ประสบความสำเร็จ เพราะการสนับสนุนจากภาครัฐและการเจาะตลาดโดยเริ่มจากด้านล่าง ธุรกิจไทยก็วิเคราะห์การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จจากที่ต่างๆ ซึ่งทำอย่างเดียวกันได้ในบางจุด และเงื่อนไขแบ่งตลาดที่เราทำได้เปรียบจากสถานที่ตั้งของประเทศเรา

ส่วนภาครัฐควรจะทำหน้าที่หลักสองอย่างคือ

“ผลักดัน” และ “ป้องกัน” ให้เอกชนเกิดการแข่งขันอย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นทุนเล็ก ความคิดสร้างสรรค์มักมากับความเสี่ยงอยู่แล้ว ดังนั้น รัฐต้องคุ้มและช่วยประคองคอยตีระบับผูกขาดที่จะทำให้ไม่เกิดการแข่งขัน [ซึ่งผมกลายมาเป็นคนยื่นกฎหมายสุราก้าวหน้า อภิปรายการควมรวมค้าปลีก โทรคมนาคม และพลังงาน :)] มากกว่าจะเป็นผู้กำหนดภาคอุตสาหกรรมหรือเป็น

ผู้ลงทุนเอง พุดง่าย ๆ เป็นได้ชกกับกรรมการ ไม่ต้องเล่นเอง ไม่แทรกแซง ไม่ประกันราคา พอร์เตอร์ได้ยกตัวอย่างมาเป็นสิบ ๆ ประเทศ รวมถึงเชิญผู้นำที่มีส่วนพัฒนาประเทศเหล่านั้นมาตอบคำถามในห้องเรียน เช่น เกาหลีใต้ เอสโตเนีย คอสตาริกา ฟินแลนด์ อินโดนีเซีย กานา และรวันดา ประเทศเหล่านี้ถึงจะแตกต่างกันทางวัฒนธรรม แต่สิ่งที่คล้ายคลึงกันคือเริ่มต้นจากศูนย์หรือเกือบศูนย์

นายพอร์เตอร์กล่าวว่า สิ่งที่ประเทศเหล่านี้ทำเพื่อให้เกิดความมั่งคั่งนั้นไม่ได้ต่างกันมาก คือยังงั้น ๆ ก็ไม่พันเรื่องคน สาธารณูปโภค การแข่งขัน และการมีอุตสาหกรรมเกี่ยวข้องรองรับเป็นเครือข่าย สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ใหม่สำหรับรัฐบาลไทยแต่อย่างใด สมัยที่ผมยังทำงานเป็นข้าราชการก็เห็นว่ารัฐบาลและเอกชนเข้าใจว่าสิ่งที่ประเทศต้องทำคืออะไร แต่ที่ทำไม่ได้ก็เพราะการเมืองมันกินหัวเอา ผู้คนส่วนน้อยที่มีอำนาจจะกินต่างเล่นกันมานานจนฝังรากลึก แต่กลับปิดกั้นและไม่มีพื้นที่ให้คนส่วนมาก

เวลาคนไม่มีอำนาจจะกินจะได้ออกสิทธิ์ออกเสียงบ้างก็ต้องออกมาตามถนน แล้วต้องเลือกถนนที่ได้รับความนิยม คนถึงจะได้ยิน นี่เป็นความขัดแย้งของคนในสังคมที่ไม่มีความเท่าเทียมทางโอกาส โดยแท้จริง และผมจะบอกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองเราจะกลายเป็นเรื่องเล็กน้อยไปทันทีเมื่อเทียบกับสิ่งที่บุคคลสำคัญคนต่อไปที่ผมได้เจอในประเทศของเขา...“รวันดา”

วันนี้ สิ่งที่ผมพอจะสรุปได้จากคำพูดของอาจารย์ท่านหนึ่งที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดที่ว่า
"I don't care how good you are...!" และกลายมาเป็นชื่อหนังสือเล่มนี้ก็คือ...
ชีวิตคือสิ่งที่ตกค้างอยู่ในใจ ซึ่งไม่ได้รับการตอบสนองให้จบสมบูรณ์ และมีพลวัต
ชีวิตไม่เคยหยุดนิ่ง มีเพียงแค่ว่าคุณจะใช้ชีวิตแบบที่ไปข้างหน้า
หรือเลือกที่จะใช้ชีวิตแบบที่วนอยู่กับที่

หมวดวรรณคดี

ISBN 978-616-18-6372-2

Illustration: Kanith

255 บาท